

TRUET TRØNDERSK NATUR

A close-up photograph of a butterfly, likely a species of skipper, with yellow and black patterned wings. The butterfly is perched on a green plant stem, and its head and legs are visible. The background is a soft, out-of-focus green.

Guide til Naturvernforbundet i Trøndelag og BioFoto Midt-Norges utstilling 2011

TRUET TRØNDESK NATUR

Trøndersk natur er så mangt: kystlandsskap, innlandsfjell, skoger, elveløp, myrterreng, barmarksområder og kulturlandskap. Mye natur er bygd ned, men mye er også bevart. Naturvernforbundet har i årenes løp vært en aktiv pådriver for å bevare viktige naturområder. Forravassdraget i Nord-Trøndelag er et eksempel på et naturområde som sto i fare for å bli utbyggt, men som etter langvarig kamp istedet ble omgjort til et naturreservat. Rotvoll er et eksempel på det motsatte, der næringsinteresser gikk foran naturverdier.

Denne utstillingen er laget for å fremheve det positive i trøndersk natur, slik at naturverdiene vektlegges mer når viktige beslutninger skal tas. Naturen har ikke bare en egenverdi, men er også viktig for oss mennesker. At vannet er rent og at det biologiske mangfoldet er intakt, er viktig for at kommende generasjoner kan ha et godt liv i Trøndelag. I tillegg er naturen viktig som rekreasjonsområde, både for fastboende og tilreisende.

BioFoto Midt-Norge samler fotografier som daglig jobber med å dokumentere naturperler i Trøndelag. I denne utstillingen finner du arter, områder og typer av natur som er truet, men også noen eksempler på at det kan gå rett vei. Vi håper at utstillingen er til inspirasjon både for de som tar viktige beslutninger om bruk av naturområder, for de som jevnlig bruker naturen som rekreasjon og for de som kan tenke seg å bli bedre kjent med naturen i Trøndelag.

Med vennlig hilsen

**NATURVERNFORBUNDET
I SØR- OG NORD-TRØNDELAG**

**BIOFOTO
MIDT-NORGE**

Utstillingen støttes økonomisk av:

SØR-TRØNDELAG
FYLKESKOMMUNE

NORD-TRØNDELAG
FYLKESKOMMUNE

Fylkesmennene i
Sør- og Nord-Trøndelag

Utstillingen er et samarbeid mellom Naturvernforbundet i Sør- og Nord-Trøndelag og BioFoto Midt-Norge. Den har premiere på Foto Schrøder i Trondheim i januar 2011 og vil deretter satt opp rundt i Trøndelagsfylkene.

Vi takker følgende fotografer som bidrar til utstillingen: Anders Todal Jensen, Dag Røttereng, Kjartan Trana, Daniela Pawel, Staffan Dovärn, Arnstein Staveløkk, Tor Magne Benjaminsen, Lars Andreas Dybvik, Espen Lie Dahl, Einar Kongshaug, Edvard Bergene, Jan Erik Olsen, Odd Larsen, Eva Tilseth, Ole Martin Dahle, Eli Tellefsen, Bjørn Rangbru, Magnar Lien.

Vi takker også alle dem som har sendt inn bilder, men som vi av kapasitetsmangel ikke hadde mulighet til å ta med i utstillingen. Opptrykk av bildene er gjort hos Foto Schrøder i Trondheim. Rettighetene tilhører de enkelte fotografer. Vis varsomhet, og ikke ta på bildene.

BioFoto - forening for naturfotografer

Viggo Ree tegnet Biofots logo. Den har fulgt oss siden starten.

Foreningen er åpen for alle naturfotografer. Med 1500 entusiastiske medlemmer er BioFoto den største forening for naturfotografer i Norge, og trolig også den største fotoklubben. Styret er allsidig sammensatt, med representanter fra hele Norge. Vi har lokallag flere steder knyttet til de største byene i landet, og flere kommer.

Foreningen ble opprettet i 1979, og hadde som mål å være et faglig og sosialt forum med det gode naturbildet i sentrum.

BioFoto MidtNorge har møte på NTNU, Vitenskapsmuseet. For mer info:
<http://biofoto-midtnorge.blogspot.com/>

Bli medlem i BioFoto:

Fullt medlem kr 450,-, pensjonist/student: 300,- , abonnent 300. Gå til

<http://www.biofoto.no/nyttmedlem.asp> og registrer deg der om du ønsker å melde deg inn.

Du betaler inn beløpet til konto 6080 05 21621 (Nordea Bank Norge ASA, Bic/ibanr.

SNAUFJELL

Det som særpreger snauffjellet er mangelen på større trær, på grunn av lave temperaturer og mye vind. Det finnes i dag store områder over tregrensa som er urørte, men mange av dem er under press fra kraftutbygginger, veier og hyttefelt.

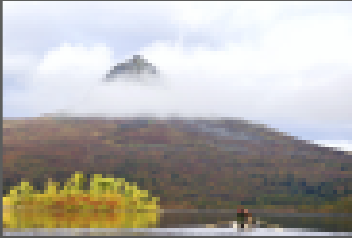

Foto: Ole Martin Dahle

STILLHET: Mennesker har i årtider trukket seg tilbake – bort fra sivilisasjonen og dens erobring av livsrommet vårt hvor lyd og støy ofte dominerer. I fjellet oppleves bare naturens egne lyder. Lyden av vinden som tar tak i trærne – lyden av dyrenes varselskrik. Alt rammer om stillheten. Stillheten vi mennesker har slikt behov for. Nå utfordres stillheten – vi ”hører” den ikke lenger. Nå er det lyden av motordur – naturinngrepenes konsekvens som når oss. Stillheten er på mange måter en truet natur type. La oss få fjellets stillhet tilbake!

I VINDEN: Bildet viser et vindkraftanlegg på Hundhammerfjellet i Vikna. Vindkraft blir av mange ansett som ren energi, og det er et enormt press for utbygging av vindkraft i Trøndelag, spesielt på Fosen, Namdalen og i Snillfjord. Disse vindkraftprosjektene griper inn i store områder uberørt natur, og mange er derfor kritisk til prosjektene. Vindkraft burde heller settes opp i områder som allerede er berørt, og man burde satse mye mer på energieffektivisering og andre former for fornybar energi.

Foto: Kjartan Trana

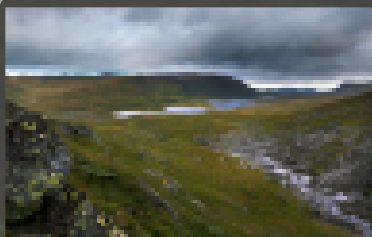

Foto: Kjartan Trana

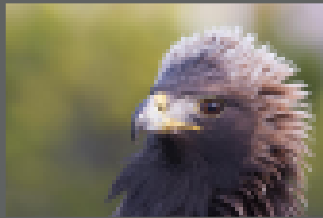
NASJONALPARK: Lierne nasjonalpark ligger i Nord-Trøndelag og ble opprettet i 2004. Nasjonalparken utgjør et stort sammenhengende villmarksområde, og er preget av lite tilrettelegging for friluftsliv, sammenlignet med mange andre nasjonalparker. Området utgjør derfor et attraktivt mål for folk som ønsker å oppleve uberørt natur. Her finnes et spennende istidslandskap og det er gode fiskemuligheter i nasjonalparken.

Tyvjo

Tyvjoen finner man på høyfjellet og langs kysten. Den kjennetegnes av de lange stjertfjærene og mørkt hode. Den tar ofte fugleunger, egg og smånagere. De som hekker langs kysten tar ofte mat fra andre fugler, hvilket har gitt den navnet tyvjo. De hekkende fuglene vender tilbake til samme plass mange år på rad og bygger ofte reir på en forhøyning på tundraen. Bestanden har i seinere år gått sterkt tilbake.

Foto: Espen Lie Dahl

Kongeørn

Kongeørnen er en suksesshistorie i norsk naturvern. Den var i mange år truet på grunn av jakt, bruk av gift samt av reirplyndring. Bruk av miljøgifter, som for eksempel DDT, skapte problemer i noen tiår. Nå er imidlertid bestanden blitt mer tallrik. Fordi enn stor del av den europeiske bestanden finnes i Norge har vi et internasjonalt ansvar for å ta vare på kongeørnen, selv om den ikke er truet i Norge.

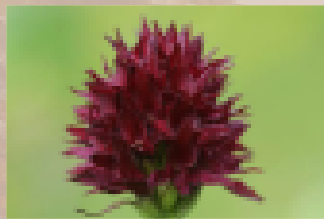
Foto: Magnar Lien

Fjellrev

Fjellreven var tidligere utbredt i store deler av den norske fjellheimen, men har de siste årene gått kraftig tilbake, og er nå regnet for å være kritisk truet i Norge (eksl. Svalbard). Årsakene til tilbakegangen er ikke helt klarlagt, men kombinasjonen av tidligere fangst og et stadig varmere klima er nevnt. I det intakte fjelløkosystemet i Sør-Norge levde fjellreven blant annet på åtsler av villrein. For å unngå at dette spillet går tapt for alltid, er det igangsatt et prosjekt, der fremavlete fjellrev-valper settes ut i naturen.

Foto: Eli Tellefsen

Svartkurle

Svartkurle finner man både på fjellet og i kulturlandskapet. Den finnes kun på et trettitalt plasser i hele Norge, hvorav den største plassen er på Sølandet ved Røros. Man vet ikke hvorfor tilbakegangen har vært så stor, men noe av grunnen er det industrialiserte jordbruket som vi har i dag. Opphørt slått og tørrelegging av myrer medfører at den ikke kan overleve på de plasser som tidligere var egnede leveområder.

Foto: Bjørn Rangbru (FMST)

GAMMELSKOG

Det finnes mye skog i Trøndelag, men det er ikke all skog som er artsrik, og mange arter er truet av intensivt skogbruk. Urskog, skog som har stått urørt i mange hundre år, er uvanlig og finnes mest i verneområder og på vanskelig tilgjengelige områder.

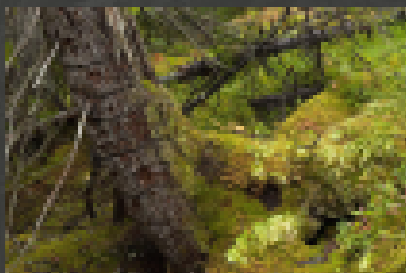

Foto: Kjartan Trana

SKOG MED DØD VED: I en skog med mye død ved, finnes livsgrunnlag for et stort antall insekter, sopp og andre organismer som trenger død ved til næring eller som oppvekststed til larver. En fiende for insektene i trestammer er hakkespetter som hakker frem insekter og fanger dem med tungen. Det er ikke alle spetter som kun er ute etter å spise innsekter, tretåspetten spiser også kvae fra ringer som den hakker frem i barken.

EKORN I SKOG: Du kjenner igjen den gamle artsrike skogen på variasjonen. På noen plasser har ett tre falt og lyset kommer helt ned til marken. Noen meter bort kan trærne stå så tett at få planter overlever. En del trær er små og unge, andre er flere hundre år gamle og gir muligheter for fugler, ekorn og andre dyr som er avhengige av store eller hule trær til å bygge reir i. Atter andre trær er døde og gir livsgrunnlag for arter som trenger død ved til næring eller beskyttelse.

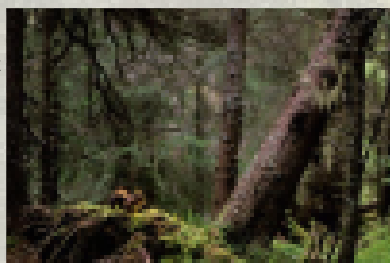

Foto: Dag Røttereng

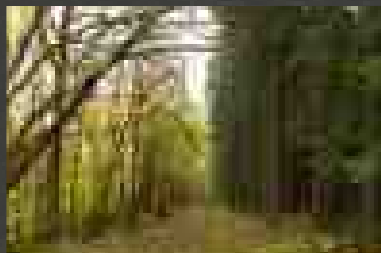
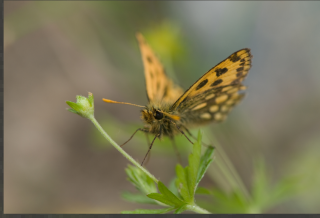

Foto: Anders Todal Jensen

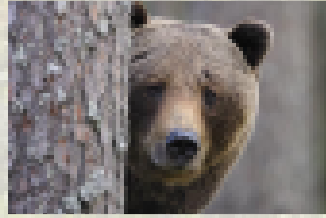
KONTRAST: Det er forskjell på hvor artsrik en skog er. I tette granplantinger er alle trærne like gamle, de står like langt fra hverandre og lite lys når bakken. Dette medfører at forholdene er like overalt. I skogen som får utvikle seg uten påvirkning fra mennesker finnes trær i ulik alder. Det finnes døde trær, både som står og ligger på bakken. Lysforholdene varierer mye på kun noen få meter og ulike arter er avhengige av ulike lys- og fuktighetsforhold. Denne variasjonen gir livsgrunnlag for flere arter.

Svartflekk Smyger

Svartflekk Smygeren trives best i små åpninger i skogen. Truslene er intensivt skogbruk der alle trærne står tett og er i samme alder så lys ikke kommer ned til marken. Den er også truet av at det ikke er like mange husdyr som beiter i skogen og ser til at det blir lysninger. Man finner den fra Østfold i sør til Nordland i nord, men i Trøndelag og andre nordlige deler finner man den kun på spredte plasser, noe som gjør den sårbar.

Foto: Arnstein Staverløkk

Brunbjørn

Brunbjørnen er vårt største landrovdyr i Trøndelag. Selv om den spiser store dyr som elg og hjort er også urter, bær og maur viktige deler av dietten. Den er truet av både lovlig og ulovlig jakt og at det har kommet flere mennesker og bygninger i områder hvor den en gang i tiden levde uten forstyrrelser. Den er nemlig svært sky og selv om man går forbi på kun noen meters avstand kan den ligge og gjemme seg.

Foto: Anders Todal Jensen

Hønehauk

Hønehauken er en av rovfuglene våre som er knyttet til skog. Vanligvis sitter den godt gjemt i trærne, eller den svever over skogen. Den er lettest å få øye på om våren når den hevder territoriet sitt, eller om vinteren når den av og til trekker inn mot bebygde strøk. Hønehauken er fåtallig de fleste steder, etter å ha vært utsatt for miljøgifter og forfulgt som konkurrent om "matnyttig" vilt. Imidlertid er populasjonen økende, og arten ble nylig nedgradert fra sårbar til nær truet på den norske rødlista.

Foto: Daniela Pawel

Ulvelav

Ulvelaven ser ut som en liten busk som er klart gulgrønn. Den vokser kun på gamle eller døde trær, fremfor alt på furu. På grunn av dagens intensive skogbruk er det ikke mye gamle trær igjen i skogen. Dette har medført at ulvelaven mangler egnede trær å vokse på. Lokalt kan også sanking av tyrived til bål gi stor mangel på passende plasser å vokse på. Laven er giftig og ble tidligere brukt til å legge i åte for å forgifte ulver.

Foto: Staffan Dovärn

VANN

Vann som faller over trønderske fjell og myrer har en slingrete vei til havet. Fra myrene renner bekker ut i våtmarksområder, videre ut i større elver, før ferskvannet blander seg med saltvannet i elveosene. Disse områdene trues blant annet av oppdyrking, rørlegging og industrivirksomhet.

Foto: Staffan Dovärn

ROTLA: Rotla er en elv i Selbu kommune som renner ut i Nea nær Selbusjøen. Den renner gjennom bratte skogkledde daler som langs en del strekninger gir et inntrykk av urørt villmark, men i andre deler drives det intensivt skogbruk. En del av vannet ledes om fra elva til et kraftverk og flere er på gang. Også en av sideelvene ledes om for å få mer vann til kraftverket. Disse inngrep til tross, de øvre delene er fortsatt urørt og byr på flott villmark.

TRONDHEIMSFJORDEN: Det er trangt i strandsonen. Hvem ønsker ikke å ha et hus eller hytte rett ved fjorden og høre bølgene slå inn mot stranden? Det er også attraktivt å ha hotell og andre næringsbygg langs stranden. Dessuten er det i mange deler av Norge langs stranden som det er lettest å bygge veier. Legg så til at strandsonen er viktig for rekreasjon og biologisk mangfold så har man en god oppskrift på konflikter mellom naturvern, friluftsliv og utbyggere.

Foto: Edvard Bergene

Foto: Kjartan Trana

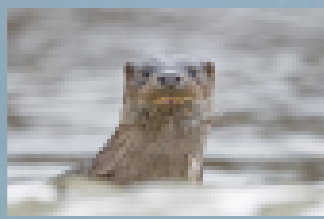
SUMPSKOG: Sumpskog omfatter egentlig all skog som vokser på sumpmark, og er en naturtype med mange ulike utforminger. Rike sumpskog er viktig for det biologiske mangfoldet, bl.a. fordi trærne her ofte vokser langsomt og barken danner spesielt gunstige forhold for sopp, lav og insekter. Store økologiske variasjoner innen små areal gir stor artsrikdom. Den varmekjære kildeløvslogen utgjør en vegetasjonstype som har blitt klassifisert som kritisk truet i Norge.

Horndykker

Horndykkeren hekker vanligvis i kalde, frodige tjern i nordlige strøk. Den lever av å dykke etter småfisk og om sommeren spiser den hovedsaklig insekter og krepsdyr. I sommerdrakt er horndykkeren lett gjenkjennelig med sine gule ”horn” og rustrøde flanker. Om sommeren er fuglene mer grå og uanselige. Horndykkeren var tidligere klassifisert som sterkt truet i Norge, men bedre kunnskap om arten har gjort at den nå ikke lenger er på rødlista.

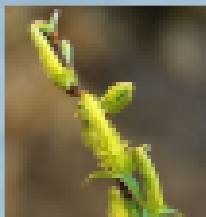
Foto: Jan Erik Olsen

Oter

Oteren forekommer i alle former for våte miljøer, fra kystområder, elver, bekker, innsjøer og dammer til sump- og våtmarksområder. Oterens diett består i hovedsak av fisk, men den spiser også krepsdyr, amfibier, fugler, smågnagere og hareddy. I Norge er arten klassifisert som sårbar på rødlista, men det er indikasjoner som tyder på at bestanden er i ferd med å ta seg opp, i hvert fall fra Møre og nordover.

Foto: Odd Larsen

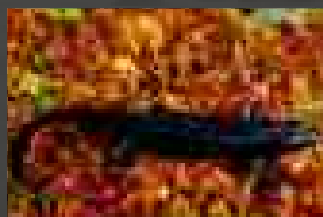

Mandelpil

Mandelpilen er en stor busk eller stort tre som man fremfor alt finner i Trøndelag og på Østlandet. Den vokser mest langs elver på grunn av at den trives best på plasser hvor marken en gang iblant blir oversvømt. Oppdemming av vassdrag gjør at marken rundt vassdragene ikke står under vann så ofte som tidligere. Dette medfører at mandelpilen ikke har like store områder hvor den kan vokse som tidligere, og den er derfor truet.

Foto:

Einar Kongshaug

Storsalamander

Storsalamanderen i Trøndelag lever i fuktige skogs- og myrområder. Den spiser småkryp som insekter og mark, og formerer seg i dammer og tjern. Eggene legger den på planter i vannet, og larvene lever her hele sommeren, til de er fullt utviklet og går på land om høsten. Storsalamanderen er en sårbar amfibiart, og trusler mot den er blant annet ødeleggelse av yngledammene og fiskeutsetting. Fisken spiser salamanderegg og larver.

Foto: Eva Tilseth

KULTURLANDSKAP

Ettersom åkrene blir større og dyrene ikke beiter ute på samme måte som tidligere, bidrar det til at mange av de artene som er avhengig av tradisjonelt jordbruk begynner å forsvinne.

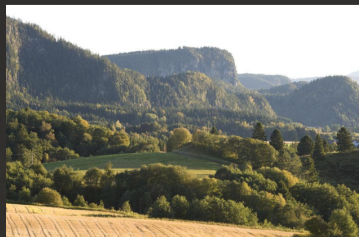

Foto: Daniela Pawel

MELHUS: For å beholde biologisk mangfold trenger vi jordbruk som holder landskapet åpent. Landskapet trenger å bestå av ett lappeteippe med små jorder, skogområder, våtmarker og diker. Det mer intensive jordbruk vi har i dag, samt at jordene blir større, bidrar til at kulturlandskapet ikke har like stort mangfold av arter som tidligere. I pressområder som Melhus er dyrkamarka ekstra truet på grunn av veiutbygging og andre arealinngrep.

SLÅTT: Tidligere var det vanlig å slå engene med ljå på sommeren. Engene var ofte mindre enn hva jordene er i dag og ga en varierende mosaikk i landskapet. Man kastet ikke bort næring på engene, gjødsel var forbeholdt jordene. Næringsfattig og slåtter gir muligheter for flere plantearter å vokse sammen uten å konkurrere ut hverandre. I et område med mye planter kan det også leve mange sommerfugler og andre dyr som er avhengige av noen få arter til mat eller beskyttelse.

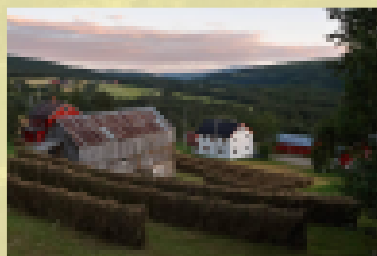

Foto: Lars Andreas Dybvik

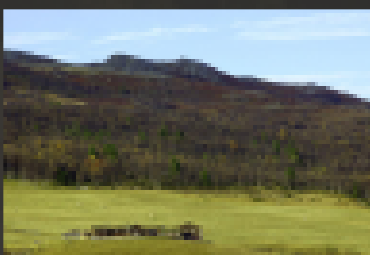
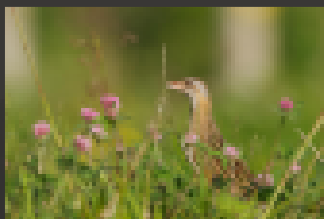

Foto: Tor Magne Benjaminsen

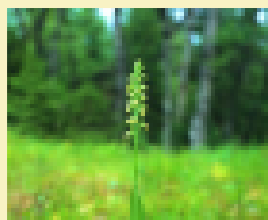
SETER: Det gamle seterlandskapet utgjorde kulturlandskapet nær fjellet. På sætra bodde de som passet på dyrene. Å ha stor tetthet av mange typer dyr nær sætra medførte at beitet ga større biologisk mangfold enn hva dagens sauedrift skaper. I tillegg brukte man området rundt sætra til sankning av mat for dyrene til vinteren. Det var ikke bare høy som ble sanket inn, men også lav og lauv.

Åkerrikse

Åkerrikse er en kritisk truet art i Norge. Dette skyldes i hovedsak omleggingen fra tradisjonell slått til mer industrialisert landbruk. Åkerrikse hekker vanligvis i slåttemark, og stadig tidligere slått har ført til at mange reir blir ødelagt. Fortsatt er det imidlertid mulig å høre åkerriksehannens karakteristiske sang om våren og forsommeren, kanskje særlig på Jæren og Lista.

Foto: Espen Lie Dahl

Kvitkurle

Kvitkurlen finner man i kulturlandskapet, ofte nær tregrensa. Som de fleste andre truede planter som finnes i kulturlandskapet er truslene endret beite og at det ikke drives slått lenger. Dette har medført at den i mange deler av landet i dag kun finnes på høyfjellet. Tidligere hadde kvitkurle en kraftig tilbakegang, men nedgangen er ikke like sterk i dag, selv om det fortsatt går feil vei. Rundt Røros er det fortsatt gode muligheter å finne den i åpen bjørkeskog.

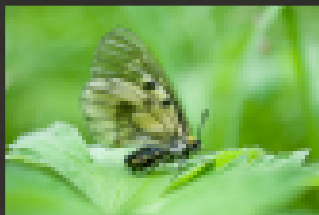
Foto: Einar Kongshaug

Hubro

Hubroen er vår største ugle, med et vingespenn på opptil 1,7 meter. Den jakter på en rekke ulike byttedyr, ofte i det åpne lyngheilandskapet langs kysten. Hubroen er sterkt truet i Norge, noe som skyldes ulike faktorer. Arten er sårbar for forstyrrelser, og utbygging og andre arealendringer kan være en viktig årsak til tilbakegangen.

Foto: Espen Lie Dahl

Mnemosynesommerfugl

Mnemosynesommerfuglen finner man i Norge opp til de sørlige delene av Trøndelag. Den er avhengig av åpne områder hvor det er få eller ingen trær. Eksempel på egnede områder er kulturlandskap, hvor dyrenes beite holder unna trær og busker og i rasmarker. Opphørt slått og beite i tillegg til skogplanting medfører at kulturlandskapet vokser igjen og arten får derfor få områder hvor den kan overleve.

Foto: Arnstein Staveløkk

VERDT Å TA VARE PÅ?

Utstillinga viser bilder av unik, truet natur i Trøndelag. Tap av plante- og dyrearter er uopprettelig og ødelegger store økosystemer. Norges Naturvernforbund er en landsdekkende organisasjon som jobber med natur- og miljøspørsmål både lokalt, nasjonalt og internasjonalt. For å kunne ta vare på natur og miljø, trenger vi deg med på laget. Bli medlem i Naturvernforbundet!

Som medlem får du:

o Medlemsmagasinet *Natur og Miljø* seks ganger i året, som gir deg den beste oppdateringen på miljøfronten.

o 20 % medlemsrabatt i Naturvernforbundets nettbutikk, som du kan lese mer om på vår hjemmeside
www.naturvernforbundet.no.

o Rabatt på kundekort hos NSB (medlemspris 550 kr, full pris 750 kr). Kundekortet gir 30 prosent avslag på togreiser.

Ordinært medlemskap koster 200,- første år, og deretter 350,- i året. Har du familie oppfordrer vi deg til å inngå familie-medlemskap som er 300,- første år, og deretter 420,- i året for hele familien. Familiemedlemskap inkluderer et gratis medlemskap i barnas miljøorganisasjon Miljøagentene. Priser for student eller pensjonistmedlemskap er 100,- første år og deretter 175,-.

Som medlem velger du selv hvor aktiv du vil være. Dersom du vil jobbe aktivt med natur- og miljø saker lokalt i Trøndelag er det bare å ta kontakt med regionsekretæren på epostadresse hol@naturvernforbundet.no.

Kanskje du kjenner noen andre som er opptatt av natur og miljø? Verv en venn! Se mer om dette på hjemmesiden vår
www.naturvernforbundet.no/verving/

For å bli medlem i Norges Naturvernforbund kan du:

- o Sende SMS merket kodeord NATUR til 2077
- o Fulle ut skjemaet på www.naturvernforbundet.no/medlem
- o Sende e-post til medlem@naturvernforbundet.no
- o Ringe oss på telefon 23 10 96 33"

**Norges
Naturvernforbund**

Friends of the Earth Norway